

La fauna del vessant mediterrani del Pirineu

BARTOMEU BORRÀS, JOSEP ESPIGULÉ I JORDI MARTÍ-ALEDO

Aquesta àrea, relativament petita en extensió, que comprèn el massís de l'Albera, el Parc Natural del Cap de Creus i tot el Parc Natural dels Aiguamolls de l'Alt Empordà fins a Sant Martí d'Empúries, és un continu que conté tota la diversitat d'ambients i hàbitats possibles que podem trobar en anar des d'un cim de 1.256 m –puig Neulós– fins al mar, tant en les suaus costes de la badia de Roses com estimbant-nos pels penya-segats més agosarats de cap Norfeu. Des del punt de vista natural hi trobem nivells de màxima protecció en forma de Reserves Naturals Integrals i un continu de protecció dins el PEIN.

S'hi localitzen des d'espais de caràcter centroeuropeu, amb fagedes i altres boscos de caducifolis, altres típicament mediterranis, amb brolles i alzinars, fins a les zones d'aiguamolls, amb estanys, prats humits, arrossars, rius i riberes, salicorniaris, llacunes salades, dunes i sorralles de platja.

Per tal de copsar una primera pinzellada de la seva rica fauna examinem des d'una perspectiva àmplia la serra de l'Albera i concretament el ric i específic món ornític del PN dels Aiguamolls de l'Empordà:

L'Albera es troba situada en un dels espais de Catalunya amb un grau més elevat de biodiversitat. Hi són presents divuit hàbitats d'interès comunitari, cinc dels quals considerats com a prioritaris, segons els criteris de la Directriu 97/62 CE, relativa a la conservació dels hàbitats i de fauna i flora silvestres.

La fauna associada a aquests hàbitats és, lògicament, també molt rica i variada. En xifres, aquest fet queda reflectit en el següent quadre. A l'Albera hi estan presents més de la meitat del total d'espècies de vertebrats que hi ha a Catalunya. És especialment remarcable el percentatge d'amfibis i rèptils

Encara que la mà de l'home ha ocasionat greus perturbacions en zones puntuals, especialment les afectades per incendis reiterats, els sistemes naturals han anat recuperant-se i avui dia l'Albera presenta un notable grau de conservació.

Grup	Nombre d'espècies	% del total d'espècies a Catalunya
Peixos	12	50
Amfibis	11	79
Rèptils	20	70
Ocells	205	51
Mamífers	49	63
Total vertebrats	297	54

Dades: Joan Budó.

Així ho demostra la presència d'espècies indicadores del bon estat dels ecosistemes, com l'escarabat! del faig, característic de les fagedes madures.

L'existència de grans espais oberts, en general ben preservats, permet la presència d'espectaculars rapinyaires com l'àguila daurada i l'àguila cuabarrada. Cal esmentar també el xoriguer petit, que freqüenta les zones de conreus del peu de serra i que hi ha estat reintroduït amb èxit després de la seva desaparició als anys 80.

De la fauna dels sistemes fluvials cal destacar la presència del barb de muntanya i del cranc de riu autòcton. Als gorgs i basses podem veure tant la granota roja, pròpia del Pirineu, com la granota verda, típica de les planes de l'interior. A pocs llocs del país podem veure juntes, compartint l'hàbitat, aquestes dues espècies.

L'espècie més emblemàtica de la fauna de l'Albera és sens dubte la tortuga mediterrània, ja que és l'únic lloc de la península ibèrica on encara trobem poblacions naturals (a part de les zones del Garraf i del Delta de l'Ebre, on han estat recentment reintroduïdes).

Es tracta d'una població realment relict, en un greu perill d'extinció a causa bàsicament de la proliferació d'incendis forestals durant anys 70 i 80. Per a preservar-ne l'hàbitat s'han creat dues reserves naturals parcials i hi ha un Centre de Reproducció de Tortugues amb la finalitat d'aconseguir cada any nous exemplars per ser alliberats.

La vida de la tortuga mediterrània és un bon exemple d'adaptació al ritme de la natura que determina el clima i del tenaç esper de supervivència dels éssers vius.

Passa l'hivern enterrada sota dos dits de terra, de final d'octubre fins al març. A la primavera s'aparella i poc després les femelles ponen els ous en indrets assolellats per tal que el sol els covi. Les pluges de setembre estoven el terra i permeten a les tortugues nounades obrir-se pas a l'exterior.

Acabades de néixer amiden uns 3 centímetres de llargada i pesen amb prou feines 10 grams. La closca és tova i ofereixen un cert aspecte de desemparament. Es fa difícil d'entendre com poden, totes soles, car els progenitors no en tenen cap cura, salvar els mil i un perills que les assetgen. No obstant això, la proverbial perseverança de la tortuga acaba triomfant i això ens permet contemplar el petit miracle que representa trobar-nos-la per la terra baixa de l'Albera.

De les altres espècies de la fauna herpetològica (amfibis i rèptils), en destaca la gran variabilitat. Així ens trobem des d'espècies típicament eurosiberianes com la granota roja (*Rana temporaria*, rana bermeja), el lluert (*Lacerta viridis*, lagarto), la serp d'Escupali (*Elaphe longissima*, culebra de Esculapio) o la serp verda-i-groga (*Coluber viridiflavus*, culebra verdiamarilla) que es troben a les zones més obagues i enlairades, fins a les espècies més ibèriques, com el llangardaix comú (*Lacerta lepida*, lagarto ocellado), la granota verda (*Rana perezi*, rana verde), el sargantner gros (*Psam-*

modromus algerius, lagartija colilarga), la serp verda (*Malpolon monspessulanus*, culebra bastarda) o la serp blanca (*Elaphe scalaris*, culebra de escalera), que ocupen els llocs més secs i assolellats.

Del grup dels ocells rapinyaires cal remarcar la presència de la majestuosa àguila daurada (*Aquila chrysaetos*, àguila real), l'àguila cuabarrada (*Hieraaetus fasciatus*, àguila percicera), l'esparver (*Accipiter nissus*, gavilán) o el duc (*Bubo bubo*, búho real).

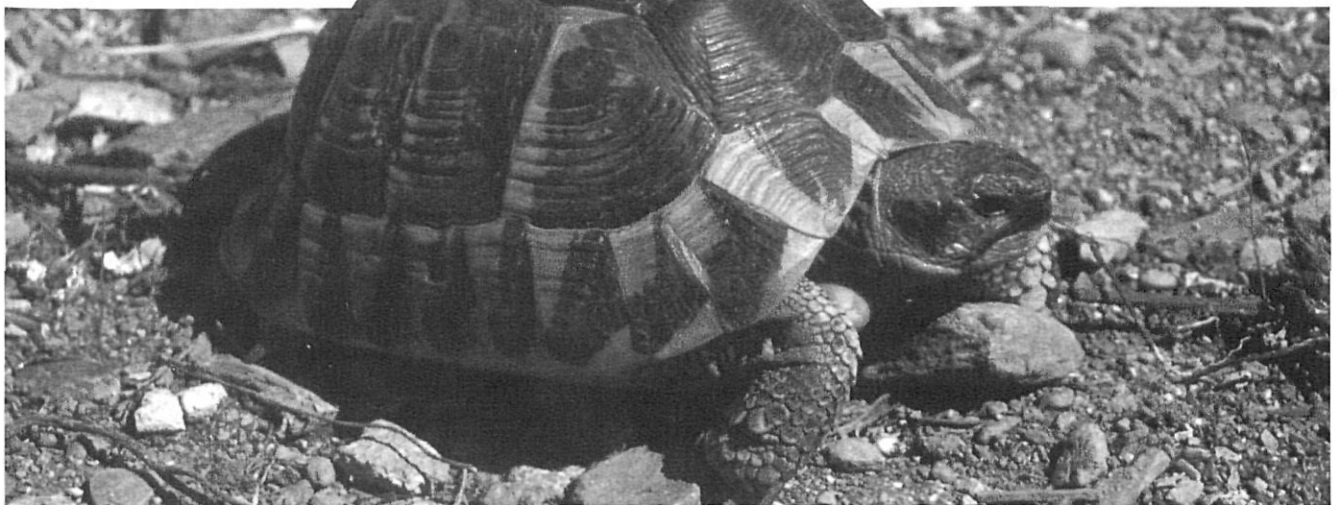
La llista d'ocells seria inacabable -se n'hi han detectat més de 200 espècies. Destacarem només la perdiu xerra (*Perdix perdix*, perdiz pardilla), el picot garser gros (*Picoides major*, pico picapinos), el pica-soques blau (*Sitta europea*, trepador azul) o el tallarol de garriga (*Sylvia cantillans*, curruca carrasqueña).

Quant als peixos, cal fer especial menció de la truita comuna (*Salmo trutta*, trucha) i del barb de muntanya (*Barbus meridionalis*, barbo de montaña), que viuen a les netes i oxigenades aigües de la capçalera de l'Anyet i de l'Orlina. Per preservar-ne l'existència, les zones altes de les riberes són Refugis de Pesca.

La diversitat de mamífers al Paratge Natural i la seva zona d'influència és notable. Se n'han comptabilitzat 44 espècies, nombre que suposa gairebé el 75% del total dels mamífers de Catalunya.

Destaca la presència del porc senglar (*Sus scrofa*, jabalí), la llebre (*Lepus europaeus*, liebre) i el conill (*Oryctolagus cuniculus*, conejo). Darrerament s'ha detectat la presència de muflons (*Ovis musimon*, muflón), cabirols (*Capreolus capreolus*, corzo) o daines (*Dama dama*, gamo) procedents de repoblacions efectuades en zones veïnes.

Dels carnívors, el més abundant és, sens dubte, la guineu (*Vulpes vulpes*, zorro) però també hi trobem el gorjablanc (*Martes foina*, garduña), la mostela (*Mustela nivalis*, comadreja), el turó (*Mustela putorius*, turón), la geneta (*Genetta genetta*, gineta) i el gat salvatge (*Felis sylvestris*, gato montés).

Tortuga de l'Albera

Fauna ornítica al PNAE

Els ocells representen el principal atractiu faunístic del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. En el moment actual (febrer de 2006), el total d'espècies que han estat esmentades puja a 330, segons categories A, B i C establertes per l'AERC (Association of European Records and Rarities Committees). Un total de 85 espècies hi nien regularment.

La migració

Durant els períodes migratoris (febrer-juny i juliol-octubre) milers d'ocells utilitzen aquests enclavaments com a lloc de descans i alimentació, especialment durant la primavera i durant els temporals de tramuntana. Concretament, és durant la segona quinzena del mes d'abril i la primera setmana de maig quan se'n pot detectar una major diversitat. Entre les aus més interessants que s'observen regularment en pas destaquen el bitó (*Botaurus stellaris*), el martinet ros (*Ardeola ralloides*), l'agró blanc (*Egretta alba*), la cigonya negra (*Ciconia nigra*), el capó reial (*Plegadis falcinellus*), el becplaner (*Platalea leucorodia*), el flamenc (*Phoenicopterus roseus*), l'ànec xarrasclet (*Anas querquedula*), el xibec (*Netta rufina*), l'esperver cendrós (*Circus pygargus*), l'àguila pescadora (*Pandion haliaetus*), el falcó camaroi (*Falco vespertinus*), la polla pintada (*Porzana porzana*), el rasclotó (*Porzana parva*), el rasclat (*Porzana pusilla*), la gavina capblanca (*Larus genei*), la gavina corsa (*Larus audouinii*), el xatrac gros (*Sterna caspia*), el fumarell alablanc (*Chlidonias leucopterus*), el mussol emigrant (*Asio flammeus*), el falciot pàl·lid (*Apus pallidus*), la terrorola vulgar (*Calandrella brachydactyla*), l'oreneta cua-rogenca (*Hirundo daurica*), la piula gola-roja (*Anthus cervinus*), el còlit ros (*Oenanthe hispani-*

ca), el boscaler comú (*Locustella luscinioides*), la boscarla d'aigua (*Acrocephalus paludicola*), la bosqueta icterina (*Hippolais icterina*), el mosquiter xiulaire (*Phylloscopus sibilatrix*), l'escorador (*Lanius collurio*) i l'hortolà (*Emberiza hortulana*).

Menció especial mereix en aquest capítol el grup dels limícles, del qual poden observar-se regularment fins a 32 espècies diferents. Entre les més abundants tenim et camesllargues (*Himantopus himantopus*), el corriol petit (*Charadrius dubius*), el territ menut (*Calidris minuta*), el territ variant (*Calidris alpina*), el batallaire (*Philomachus pugnax*), la gamba roja vulgar (*Tringa totanus*), la valona (*Tringa glareola*) i la xivitona (*Actitis hypoleucos*), mentre que les espècies típicament atlàntiques resulten molt més escasses. La perdiu de mar (*Glareola pratincola*), el territ de Temminck (*Calidris temminckii*) i la siseta (*Tringa stagnatilis*) són espècies de presència regular durant els mesos d'abril i maig (la segona espècie també s'observa entre juliol i setembre).

La hivernada

Entre els mesos de novembre i febrer, el PNAE i la badia de Roses acullen moltes aus que nien al nord i centre d'Europa i que troben en aquests espais un lloc tranquil i amb abundant aliment on passar-hi amb garanties l'hivern. Les anàtides són un dels grups millors representats, amb una mitjana de cens per al mes de gener de 13.600 exemplars durant els 10 darrers anys (màxim de 20.062 ex. el 2002). Val a dir que abans de la declaració de Parc Natural aquesta xifra era de només 400 exemplars. Les espècies més abundants són l'ànec collverd (*Anas platyrhynchos*, c. 8.200 ex.), el xarret comú (*Anas crecca*, c. 4.100 ex.), l'ànec cullerot (*Anas clypeata*, c. 680 ex.) i l'ànec piulaire (*Anas penelope*, c. 190 ex.). L'oca vulgar (*Anser anser*) manté un cens superior als 100 exemplars, mentre que també resulten interessants les poblacions d'ànec blanc (*Tadorna tadorna*, c. 38 ex.), ànec griset (*Anas strepera*, c. 155 ex.) i morell de plomall (*Aythya fuligula*, c. 40 ex.).

Altres aus més o menys abundants a l'hivern són el corb marí gros (*Phalacrocorax carbo*, c. 350 exemplars), el bemat pescaire (*Ardea cinerea*, c. 40 ex.), l'esplugabous (*Bubulcus ibis*, c. 1.350 ex.), el flamenc (*Phoenicopterus roseus*, c. 40 ex.), l'arpella pàl·lida (*Circus cyaneus*), l'àguila pescadora (*Pandion haliaetus*, 1-2 ex.), la fotja vulgar (*Fulica atra*, c. 400 ex.), la grua (*Grus grus*, c. 10 ex.), la fredeluga (*Vanellus vanellus*, amb un cens molt variable, però sovint d'alguns milers d'exemplars), la daurada grossa (*Pluvialis apricaria*), el pigre gris (*Pluvialis squatarola*), el territ variant (*Calidris alpina*), el becadel·l comú (*Gallinago gallinago*, c. 600 ex.), el becut (*Numenius arquata*, c. 85 ex.), la gavina riallera (*Larus ridibundus*, c. 2.500 ex.), el gavià argentat (*Larus michahellis*), la xixe-

lla (*Columba oenas*), el grasset de muntanya (*Anthus spinoletta*), la cotxa blava (*Luscinia svecica*), la boscarla mostaxuda (*Acrocephalus melanopogon*), la tallareta cuallarga (*Sylvia undata*), el teixidor (*Remiz pendulinus*), el botxí meridional (*Lanius meridionalis*) i el repicatalons (*Emberiza zchoeniclus*). En canvi, la presència d'espècies com ara l'agró blanc (*Egretta alba*), el capó reial (*Plegadis falcinellus*), el bec d'alena (*Recurvirostra avosetta*) o la mallerenga de bigotis (*Panurus biarmicus*) no sempre està assegurada.

Pel que fa a les aus marines, la badia de Roses està ocupada cada hivern per multitud d'ocells de diferents grups taxonòmics. En destaquen, pel seu interès, les calàbries (*Gavia sp.*), amb presència regular de calàbria agulla (*Gavia arctica*, c. 15 ex.) i calàbria petita (*Gavia stellata*) i alguns anys també de calàbria grossa *Gavia immer*. Altres espècies amb un contingent hivernal interessant són el cabussó emplomallat (*Podiceps cristatus*, c. 100 ex.), la baldriga balear (*Puffinus mauretanicus*, amb censos superior a 5.000 exemplars a principi dels anys 90 però actualment molt més escassa), la baldriga mediterrània (*Puffinus yelkouan*), el xatrac beclarg (*Sterna sandvicensis*) i el bavot (*Alca torda*). Els ànecs marins resulten més aviat escassos, però regularment apareixen l'ànec negre (*Melanitta nigra*) i el bec de serra mitjà (*Mergus serrator*), i alguns anys també l'ànec fosc (*Melanitta fusca*) i l'èider (*Somateria mollissima*).

La nidificació

Actualment, al PNAE hi nidifiquen de forma regular 85 espècies d'ocells. Entre les més interessants destaquen el cabussó emplomallat (*Podiceps cristatus*, 2-4 parelles), el cabusset (*Tachybaptus ruficollis*, c. 45 p.), el bitó (*Botaurus stellaris*, 4-5 p.), l'agró roig (*Ardea purpurea*, c. 50 p.), el martinet menut (*Ixobrychus minutus*, c. 13 p.), la cigonya blanca (*Ciconia ciconia*, c. 40 p.), l'ànec griseta (*Anas strepera*, c. 20 p.), l'arpella vulgar (*Circus aeruginosus*, c. 7 p.), la polla blava (*Porphyrio porphyrio*, c. 35 p.), la

Polla Blava

fotja vulgar (*Fulica atra*, c. 100 p.), el camallarga (*Himantopus himantopus*, c. 130 p.), el torlit (*Burhinus oedicephalus*, c. 25 p.), el corriol camanegre (*Charadrius alexandrinus*, c. 30 p.), el gavià argentat (*Larus michahellis*, c. 40 p.), el cucut reial (*Clamator glandarius*), el blauet (*Alcedo atthis*, 3-5 p.), el gaig blau (*Coracias garrulus*, c. 13 p.), el picot garser menut (*Dendrocopos minor*, 8-10 p.), la terrerola vulgar (*Calandrella brachydactyla*, 2-3 p.), la cuereta groga (*Motacila flava*, c. 150 p.), el boscaler comú (*Locustella luscinioides*, 1-3 p.), la boscarla mostaxuda (*Acrocephalus melanopogon*, c. 15 p.), el balquer (*Acrocephalus arundinaceus*, c. 50 p.) i el teixidor (*Remiz pendulinus*).

Recentment han deixat de reproduir-se algunes espècies que havien estat molt emblemàtiques, com l'ànec xarrasclet (*Anas querquedula*), amb les darreres citacions de criar l'any 1997, la trenca (*Lanius minor*), amb els darrers episodis de nidificació l'any 2001, i la mallerenga de bigotis (*Panurus biarmicus*), que es va reproduir per darrer cop l'any 1999.

També és possible observar durant el període de nidificació ocells estiuencs no reproductors o nidificants procedents de zones properes. Entre aquests tindriem el martinet de nit (*Nycticorax nycticorax*), el martinet ros (*Ardeola ralloides*), el capó reial (*Plegadis falcinellus*), no tots els anys, l'ànec xarrasclet (*Anas querquedula*), l'ànec cullerot (*Anas clypeata*), l'àguila marcenca (*Circus galli-cus*), l'esperver cendrós (*Circus pygargus*), el falcó de la reina (*Falco eleonorae*), la gavina corsa (*Larus audouinii*), el curroc (*Sterna nilotica*), el fumarell carablanc (*Chlidonias hybridus*), el falciot pàl·lid (*Apus pallidus*) o el ballester (*Apus melba*).

Bartomeu Borrás és director del Pasatge de l'Albera.

Josep Espigulé és director del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà.

Jordi Martí-Aledo és omítològ del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà.

Xorriquers petits / J. JUSTIÀ